

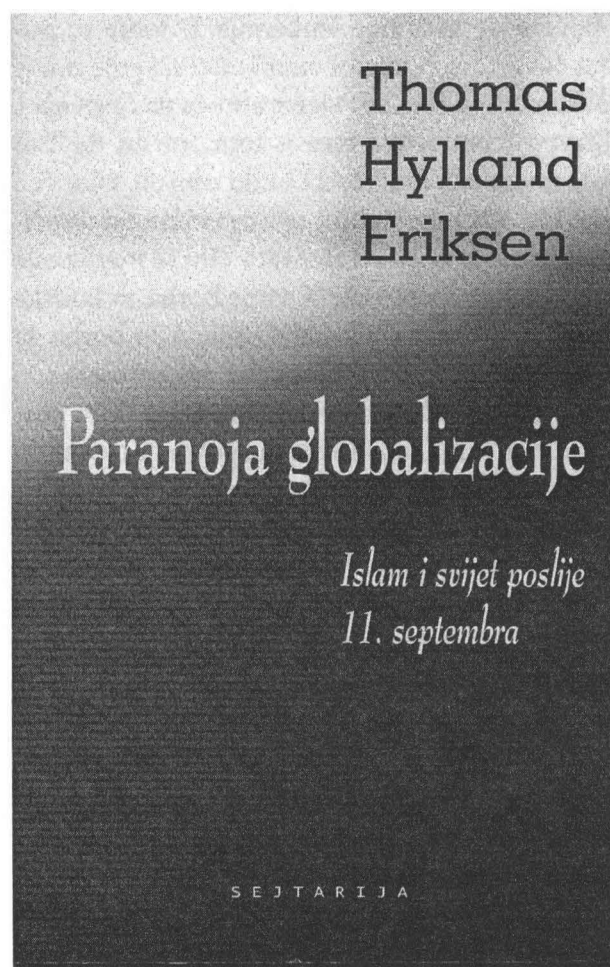
Sukob fundamentalizama i glas razuma sa sjevera

Thomas Hylland Eriksen. *Paranoja globalizacije: Islam i svijet poslije 11. septembra*, s norveškog Rasim Muratović (Sarajevo: Sejtarija, 2002), str. 177.

Ovo je knjiga o sukobu fundamentalizama i iskrivljenim predstavama muslimana i kršćana jednih o drugima od 1990. godine naovamo, a posebno nakon 11. septembra. Naslov prvog izdanja ove knjige koje se pojavilo 1995. g. (*Nova slika neprijatelja*) preciznije odražava njen sadržaj od sadašnjeg naslova. Knjigu je pisao humanista koji se zalaže za svijet jednakih (u kome će jedan Afganistanac vrijediti koliko i jedan Amerikanac) i koji se ne usteže ni svojim Norvežanima kazati da su licemjeri, i to ponajveći (89-90) jer uporno govore o ljudskim pravima a i dalje su ksenofobni (170) dok su do juče i sami migrirali u potrazi za srećom.

Glavna teza knjige jeste da što su zidovi viši i strah i nepovjerenje su veći. Alternativa podizanju zidova i strahova, iskrivljenim predodžbama i revitalizaciji srednjovjekovnih stereotipa jeste dijalog koga trebaju (pred)voditi umjereni pravci unutar islama i alternativne snage unutar dominirajućeg američkog kosmopolitizma. I oni su nada, jer su sadašnji ekstremisti i militanti među muslimanima, s jedne, i američki desničari i fundamentalisti s druge strane, perfektni neprijatelji koji jedni drugima mobiliziraju i regrutiraju članove i simpatizere. U suštini to su isti mentalni, fundamentalistički sklopovi (31, 37, 43, 44, 50). Vjerovatno zato i jedni i drugi umjereni islam smatraju opasnijim od militantnih islamista (Bessam Tibi u Istanbulu). Autor, ipak, nije radikal ni utopista: u dijalogu se mora biti oprezno jer "...Svijet nije perfektan. Svi intelektualci, koji ne žele biti idioti kada se tiče scenarija konflikta između "Zapada" i "Islama", moraju sada glavni prioritet usmjeriti prema strategiji koji smanjuje uzajamne neprijateljske slike." (53-54).

Ovo je i smjela knjiga. Da su neka druga

vremena vjerovatno ona ne bi zasluživala epitet smjele knjige ali nakon 11. septembra ona ga svakako zaslužuje. Knjiga je temeljita i utemeljena kritika licemjerja, duploga morala ili standarda Zapada a posebno onog koji se krije iza ljudskih prava (90-91). Kritiku islamskih paranoika autor ostavlja muslimanima jer smatra da ljudi lakše prihvataju kritiku svojih gluposti od svojih ljudi.

Knjiga je smjela jer se pojavljuje u vremenu oživljene islamofobije kako u sekularnim intelektualno-političkim tako i u vjerskim krugovima. Ovo je vrijeme u kome predsjednici pozivaju na krstaške ratove i kastriranje muslimana, u kome najugledniji pisci siju mržnju prema muslimanima i u kome vodeći vjerski lideri SAD govore o islamu kao "fontani terorizma" a o Poslaniku islama kao "krvoločnom pedofilu", teroristi i drugom Hitleru.

Posebno mjesto u knjizi zauzima kritika načina na koji SAD vode rat protiv terorizma (26, 33), koji je poput leukemije dok ga američki vojnici uporno tretiraju kao gangrenu jer nisu

obučeni za tretiranje leukemije. U tome su poput čovjeka koji izgubljeni ključ traži gdje mu je lakše a ne gdje je veća vjerovatnoća da će ga naći. Glavna je autorova teza u tom smislu da "Što više nedužnih ljudi SAD budu ubijale, tako će i one biti izložene novim opasnostima od terorističkih napada" (32-33). Autor čini se nigdje nije u pravu kao kada kaže "Ovo je borba za ljudske duše", a one su valjda najvažnije. A ta borba za ljudske duše unutar islama se rasplamsala... i ponašanje SAD ne idu u prilog islamskim pluralistima. Kada muslimanima govorite o potrebi demokratizacije, veće tolerancije, slobode, zaštiti ljudskih prava itd. onda vas redovno podsjećaju na Srebrenicu, Palestinu, Kašmir, Čečeniju i tiranske režime diljem muslimanskog svijeta koji opstojе zahvaljujući velikim silama. Autor je oštro kritikuje nespремnost SAD da se suoče sa istinskim uzrocima 11. septembra i ponuđena objašnjenja naziva glupostima (41) koje nažalost većina Amerikanaca voli i guta bez komentara, i to je ono što najviše zabrinjava, jer sva je politika domaća (izborna) politika.

Autor usput tretira mnoštvo tema. Tako, npr., lucidno zapaža da je islamizam razvojna strategija jednog dijela svijeta koji je prije toga probao liberalne i socijalističke modele razvoja. On radikalno zaključuje da sekularizacija nije neminovna (130) i još, mnogi će pomisliti skandalozno, pita: šta Evropljani mogu naučiti od muslimana kad su u pitanju zaštita ljudskih prava i uređenje multikulturnih društava (168). Ako ništa drugo mogu naučiti kako biti vjernik, dakle ne biti agnostik ili relativista a biti tole-

rantan. Evropa je naučila pluralizam temeljiti na moralnom relativizmu, ateizmu, agnosticizmu i sekularizmu. Takvo utemeljene pokazuje svoje nedostatke pa je krajnje vrijeme razmotriti mogućnost utemeljenja pluralizma na vjeri, u čemu bi islam mogao biti od pomoći.

Knjiga je pisana odmjereno i s pažnjom. Teško je naći knjigu koja vodi računa da centralne muslimanske zemlje ne naziva Bliskim istokom već neutralnim geografskim pojmovima 'zapadna Azija' i 'sjeverna Afrika' kazujući tako i simbolički da odustaje od evropocentričnog percipiranja svijeta.

Zaključak knjige: "Ako zahtjevi muslimana, i drugih, za pravdom, poštovanjem i priznanjem budu primljeni s ničim drugim nego s visokom arogancijom, svijet će skoro sigurno, vrlo brzo, stajati u vatri...(175-76), ma kako izgled ozbiljan i uozbiljujući, smatramo potpuno opravdanim, jer je zahtjev za priznanjem a ne ekonomskim prosperitetom izgleda ključni zahtjev nezapadnih naroda danas. Uostalom, većina vinovnika 11. septembra nije došla iz siromašnog Bangladeša ili Sierra Leonea već iz bogatih zemalja Zaliva. Uvjetno kazano, zapadni čovjek mora početi nezapadnog čovjeka, njegove nade i strahove respektirati i ozbiljno i ravnopravno shvatati i prihvatati. U protivnom bojati se da se autorovo proročanstvo iz zaključka ne ostvari.

Na kraju, ne tvrdi Huntington već Fukuyama da je zapadna civilizacija univerzalna (str. 109), a i na prijevodu se moglo još poraditi.

mr. Ahmet Alibašić

m